

Budoucnost varhan

Píšťalové varhany jsou prastarý nástroj, ale jejich sláva začala růst až od 16. století. V 17. století vlivem zdokonalené techniky vznikl proslulý typ barokních varhan, který v našich zemích přežíval až do poloviny 19. století, zatímco v ostatní Evropě se už kolem roku 1800 měnila barevnost nástroje. Další technické vynálezy přinesly zejména ve Francii, později v Německu i u nás další změny, které se promítly zvláště do hracích možností i zvukové barevnosti varhan.

Varhany byly v Evropě od počátku nástrojem výlučně chrámovým. Do světského prostředí začaly pronikat od 17. století, hlavně v bohatých měšťanských a šlechtických rodinách jako nástroj pro domácí muzicírování. S rozvojem veřejného koncertního života se v 18. století se objevily dokonce v koncertních sálech, ale jejich hlavní uplatnění bylo stále v kostele.

Zdá se, že sejetí varhan s kostelem bylo v minulosti pro ně výhodné, ale s postupující sekularizací se stávalo spíše zatěžká. V kostele byly varhany od počátku 17. století nezbytné jako sólový nástroj a složka continua ve vícehlasé hudbě a v protestantských zemích též jako nástroj doprovázející zpěv věřících. U katolíků zobečnil doprovod kostelních písní až po roce 1700, ale hlavně za Marie Terezie po polovině 18. století. Kromě toho varhany vyplňovaly improvizovanými mezihrami časy v liturgii nebo pobožnostech, ve kterých se nezpívalo nebo nemluvílo. Při biskupské mši byla varhanní hra od roku 1600 přímo nařízena během proměňování (*toccata per l'elevazione*) a při provádění některých částí chorálního ordinaria nebo Magnificat střídavě (*alternatim*) s chorální scholou.

Protože délku času pro mezihry neby-

Jaké varhany budou pražské katedrále?

lo možno předem odhadnout, byly mezihry v katolické i protestantské bohoslužbě improvizované, aby varhaník mohl hru kdykoliv přerušit. Nekatolická, zvláště luteránská bohoslužba poskytovala varhaníkům více času k samostatné hře než katolická. Základem varhanního umění byla improvizace nezapsané hudby. Dochovaná varhanní literatura je spíše jen ukázkou toho, jak se v různých dobách improvizovalo, než tím, co se při bohoslužbách skutečně hrálo. Historie uchovala jména mnoha vynikajících varhaníků, od nichž se však nedochova-

SDH JIŽ SVÉ PÍŠTALY MÁ

Společnost pro duchovní hudbu se připojila k podpoře výstavby nových varhan v katedrále sv. Víta, Václava a Vojtěcha v Praze a adoptovala tři píšťaly: „eS D H“.

Na návrh pana předsedy Eliáše jsme vybrali rejstřík z hlavního stroje H10 PRESTANT 4', píšťaly z malé oktávy č. 16 (*dis=es*), 15 (*d*) a 24 (*h*). Argumentem pro výběr píšťal z hlavního stroje bylo, aby naše píšťaly pokud možno denně hrály. U těchto je předpoklad, že budou hrát při doprovodu jakékoliv písně. Pochopitelně návrh adoptovat Španělskou trumpetu zněl velmi zajímavě, ale jednak jsme takový rejstřík v dispozici nenašli, jednak by píšťaly byly mimo naše možnosti. Zejména prospektové píšťaly jsou dobře na očích, ale jsou řádově dražší. Pozorný čtenář promine, že jsme se museli spokojit s píšťalou *dis*, protože *es* se nenabízí.

Stavbu varhan mohou podpořit jednotlivci, farnosti i ostatní subjekty.

Na adrese svatovitskevarhany.com stačí kliknout na tlačítko: „Adoptujte píšťalu“. Webová aplikace graficky ukazuje aktuálně vybrané prostředky a rejstříky v jednotlivých strojích. Píšťaly jsou barevně odlišené podle ceny a po kliknutí se zobrazí informace o donátorovi. Volnou píšťalu lze jednoduše adoptovat a z aplikace nejlépe elektronickým bankovním přímým zaplatit. Investor následně posílá dárci symbolickou pamětní píšťalu s potvrzením. Je možné rovněž přispět libovolnou jinou částkou přímo na bankovní účet nadačního fondu Svatovítské varhany: 2109930876/2700.

Vizualizace nových varhan se připravuje. O nových varhanách budeme informovat v dalších číslech.

Varhany katedrály v Orléans

la jediná zapsaná nota.

Velká francouzská revoluce, která ve svých počátcích nahradila náboženství pohanským kultem nejvyšší bytosti, používala varhan bezostyšně i k doprovodu revolučních hymnů a písní. Vždyť kostely byly vhodnými prostory k shromáždění zfanatizovaných mas a na varhany se dalo zahrát všechno. Nacisté asi nepotřebovali kostely pro své manifestace, ale sovětská diktatura problém s varhanami neměla, protože pravoslavná církev ve své liturgii varhany nikdy nepoužívala.

Problém začal být v zemích, které si Sovětský svaz podmanil po druhé světové válce. V těchto zemích bylo náboženství poslední baštou odporu proti „pokrokovému světovému názoru“ a na varhany se hrálo téměř ve všech katolických i evangelických kostelech. Ve snaze udusit jakékoli náboženské projevy církevní tajemníci šedesátých až osmdesátých let zásadně nepovolovali stavbu nových varhan, ale trpěli jen jejich opravy nebo v případě historických nástrojů jejich restaurování. Koncertům v kostele církev sice nikdy moc nepřála, ale komunistická strana je přísně zakazovala a tolerovala je v omezené míře jen v Praze kvůli cizincům.

Po sovětské okupaci 1969 se situace začala měnit. Na vysokých uměleckých školách a konzervatořích se sice dále vyučovala hra na varhany, ale absolventi nenacházeli uplatnění. V kostele by se neuzpůsobili, a kdyby měli hlavní zaměstnání civilní, hrozilo by jim za hru v kostele

propuštění. Tehdy přišli někteří profesori varhan na myšlenku varhany „odsvětit“. Na jedné straně začaly vycházet rádo by učené články o tom, že varhany byly původně nástrojem světským a církev je pro své potřeby jen zneužila. Je pravda, že na nástroj stejného principu jako varhany se hrálo v cirkusech ve starém Římě, ale do kostela byly přijaty až mnohem později v podstatně zdokonalené podobě pro svůj mimořádný zvuk. Ostatně ani církevní architektura nevznikla sama od sebe, ale vyvinula se z římských bazilik, což byly původně tržnice. Vrátit varhany do cirkusu nebylo možné. Cirkus se stále stěhuje a stěhování varhan by bylo příliš drahé. Kromě toho varhany potřebují pro své uplatnění také určitou akustiku. Varhany se tedy začaly stavět v koncertních sálech pokud možno tak, aby bylo vidět, jak se umělec rukama i nohama namáhá, což v kostelech do té doby nebylo možné. V koncertních sálech se mohl navíc bez existenčního ohrožení hrát stejný repertoár, jaký se původně hrál v kostelech. Jedny z největších koncertních varhan u nás byly postaveny v Paláci kultury v Praze. Bylo v nich pamatováno i na střelecká stanoviště mezi pištálami, kdyby došlo k provokacím nebo nepřátelskému narušení při stranických sjezdech.

Popsané odsvěcení varhan nebylo zcela úspěšné. Moderním koncertním sálům totiž chyběla ona tajemná atmosféra, která oslovuje každého člověka v historických prostorách, které jsou navíc vyzdobeny uměleckými sochami a obrazy, kterým mnohdy ani věřící návštěvníci nerozumějí. Proto se po tzv. revoluci v roce 1989 začaly koncerty vracet do kostelů. Ale ani oživený zájem o koncerty v kostelech varhanám bývalou prestiž nevrátilo. Ta totiž spočívala v úzkém spojení varhan s mystikou liturgického obřadu, byť úroveň hry při něm bylo možno jen zřídka označit za uměleckou. Věřící publikum, které varhany dosud podporovalo, začalo totiž vlivem sekularizace fidnout. Tento proces pokračuje již třetí desetiletí, a k němu se připojil nový, záladnější nepřítel varhan v podobě tzv. „nové křesťanské hudby“.

Před několika lety jsme na semináři brněnského varhanního festivalu vyslechli přednášku profesora církevní hudby z Německa, které dosud platilo za Mekku varhan a varhanářství v Evropě. Dozvěděli jsme se, že v posledních letech dochází v Německu k omezování nebo úplnému rušení škol církevní hudby, klesá zájem o studium varhan, ubývá placených varhanických míst a staví se stále méně varhan. Hlavní příčinou tohoto stavu je pokračující úbytek věřících. Proto mají církve stále méně prostředků a jejich zájem o tak nákladný nástroj, jakým jsou varhany, klesá. S tím jde ruku v ruce rušení škol pro výchovu chrámových varhaníků a samozřejmě

i úbytek placených varhanických míst.

V editoriale 4. čísla letošního ročníku časopisu *Ars organi*, který vydává německá společnost *Gesellschaft der Orgelfreunde*, členka výboru *Ariane Toffel* na s. 107 napsala: *Z pohledu učitelky hudby, která má na starosti hudbu při bohoslužbách, setkávám se stále více s „novým písňovým repertoárem“ rockem, popem a gospelem. Staré chorály jsou odsouvány do pozadí, žákům nevyhovují a dokonce ani průměrní návštěvníci kostela v nich nemají zálibu. Varhany jsou stále častěji nahrazovány instrumentálními soubory nebo kytarami. Počet studentů církevní hudby klesá, kostely se zavírají, pištálové varhany se nahrazují elektronickými zvukovými aparaturami, které prý potřebám věřících lépe vyhovují. Stále se více nebo méně vědomě objevují snahy vytrhnout pištálové varhany jako nástroj k Boží chvále z jejich historickocírkevní souvislosti a vidět v nich jen nástroj ke koncertování.*

Varhany katedrály v Bordeaux

Ani u nás nejsme daleko od situace, do které se dostaly varhany v Německu. Katolické vysokoškolské hnutí v Olomouci si vysloveně zakázalo varhany při svých bohoslužbách. A na posledním fóru katolické mládeže tamtéž obstarávala liturgickou (!) hudbu tzv. schola, jejíž produkce se hudebně nelišila o běžné tzv. populární hudby. Při závěrečné bohoslužbě v katedrále se nedostaly ke slovu ani jedny z tamních výborných varhan. Při stavbě nových kostelů architekti varhany neplánují nebo na ně „zapomínají“. Katolický týdeník hned na první stránce 8. čísla letošního roku oslavuje jazzmana, který koncertuje v černošském kostele na hammondky, což ani varhany nejsou.

Odpověď na otázku, zda a jak zmíněná hudba odpovídá liturgickému směřování posledního vatikánského kon-

pokračování na straně 5

OBSAH

Bylo, je a bude

SDH již své píšťaly má.....	1
Zatancuj mi roráty, <i>J. Trojanová, V. Dědová, J. Grécová</i>	4
Vzpomínka na Petra Ebena (1929 -- 2007), <i>J. Eliáš</i>	12
Oznámení a omluva, <i>P. Svoboda</i>	12

Úvahy

Budoucnost varhan, <i>J. Sehnal</i>	1
Ještě ke Cantate Domino, <i>E. Kindler</i>	9
Povídání o varhanách (1), <i>M. Bok</i>	11

Rozhovory

Rodinné stříbro splácíme zlatem, <i>S. Syrková, K. Frydrych</i>	6

Recenze

Jan Kouba: Slovník staročeských hymnografů (13.-18. století) 10

Notové přílohy

Petr Eben (1929-2007) – Mše za zemřelé (1966) Vychází jako vzpomínka při 10. výročí autorova úmrtí.

MINISTERSTVO
KULTURY

Časopis vychází s finanční podporou
Ministerstva kultury ČR

PSALTERIUM, revue pro duchovní hudbu

Ročník 11, č. 3/2017

Vychází 4x ročně, vydává Psalterium, s. r. o., Koleční 4, 160 00
Praha 6

IČ 26448203, psalterium@sdh.cz

http://zpravodaj.sdh.cz

Redakční okruh: Jaroslav Eliáš, Jan Baťa, Evžen Kindler,
Rastislav Podpera, Tomáš Slavický, Ondřej Šmíd (šéfredaktor)

Design: Jana Majcherová, Andrea Šenkyříková

Sazba: Jiří Kub, **Sazba notové přílohy:** Martin Šmíd

Registrace: MK ČR E 17101 ze dne 30. 10. 2006, ISSN 1802-2774

Vážení čtenáři,

v tomto čísle si připomínáme významného českého skladatele Petra Ebena, který zemřel před deseti lety 24. října 2007. V notové příloze najdete jedno z mála autorových zapomenutých děl, o jehož existenci dobře nevěděl ani člověk nejpovolnější, syn David Eben. *Mše za zemřelé – čtyři proměnlivé části* z roku 1966 je velmi vděčná skladba, s níž dokáže schola, jeden zpěvák nebo i samotný varhaník, který sám sebe doprovází, důstojně provést zádušní mši. Takových děl nemáme mnoho a jsou potřebná. Více v edičních poznámkách.

Jinak se toto číslo zaměřuje několika články k varhanám. Miloš Bok ve svém *Povídání o varhanách*, z něhož uveřejňujeme v tomto čísle první část, vysvětluje rozhodovací kritéria při opravách, přestavbách a restaurování varhan. Na titulní straně uvažuje Jiří Sehnal o budoucnosti varhan. Na vyvážení skepse jsme vedle na stránce umístili zprávu o stavbě nových varhan v pražské katedrále, k níž se může každý připojit finanční podporou - adopcí píšťal. Ilustrační obrázky varhan z francouzských katedrál a prázdné místo ve sv. Vítu mají vést k otázkám: „Jaké budou?“. O dodavateli již bylo rozhodnuto, podoba budoucího nástroje je známá, po novém roce má být hotová vizualizace a my budeme o těchto varhanách v dalších číslech pochopitelně informovat.

Nedělní roráty, o nichž jsme psali v minulém čísle, se zpívají ve farnosti Sedlec-Prčice od samého počátku (2011), staly se základem taneční choreografie a zajímavé spolupráce, o níž se dočtete v článku *Zatancuj mi roráty*.

Rozhovorem s dalším zajímavým člověkem přispěl náš moravský dopisovatel Karol Frydrych, upozorňujeme na právě vydanou rozsáhlou publikaci o kancionálech a jejich tvůrcích *Slovník staročeských hymnografů* od Jana Kouby (*1931) a přinášíme další reakci na deklaraci Cantate Domino, otištěnou v minulém čísle tentokrát od Evžena Kindlera.

Zde stojí za upozornění, že Jiří Sehnal v článku vlastně implicitně také reaguje na uvedenou deklaraci (resp. můžeme jeho názory srovnávat s tezemi deklarace).

Na závěr si dovolím další úvahu o Božím působení. Hledal jsem vhodný obrázek na plakát Svatováclavských slavností k přednášce Tomáše Sedláčka na téma Job. Internet na prvním místě nabízí známý obraz starého Joba od Léona Bonnata (1880). Řekl jsem si, že ten použijeme a odjel na turné po Francii. Na posledním koncertě, po němž jsme se po třech týdnech vraceli domů, pohlédnu v katedrále v Orléans na stěnu kaple za hlavním oltářem a tam visí přesně tento obraz. Jedná se o několik let pozdější kopii, originál je uložen v muzeu v Paříži, ale díky tomu jsem na Joba nezapomněl a na plakáty jsme dali vlastní fotku z Orléans a ne z internetu. Je dobré vědět, že při všem shonu za vás někdo myslí.

Zatancuj mi roráty...

*Svíce tmou zrozená
sestoupila v tiché ranní tišiny.
Jiskra do tenat chycená spadla do spící
krajiny.
Těsně před pádem se nadechla a zmrzla
rosa v šedivém mrazivém adventním ránu.*

Jsmo mezigenerační soubor působící pod Základní uměleckou školou v Sedlčanech. Už přes deset let hledáme témata mizejícího světa a navazujeme rozhovor s těmi, kdo nás předcházeli, žili autenticky vše, co my se dnes snažíme přenést do formy jevištního projevu. Pokud chceme tlumočit poselství dávných zvyků, obyčejů a úcty ke všemu přesahujícímu, musíme znát „jazyk“ těch, se kterými vedeme rozhovor směrem do minulosti. Snažíme se citlivě vnímat denní i roční rytmus našich předků, slavnosti, rituály, slovesnost a příběhy. Čerpáme nejen z pramenů, kancionálů, ale i beletrie nebo obrazů. To, co dříve sdílela celá komunita vesnice nebo města, ztvárňujeme dnes na jevišti jako inspiraci a možnost k zamyšlení. Je radost, že v mnohých případech se stává, že následně po prožití představení jsou zvyky a tradice přeneseny zpět do života, jsou znovu oživeny těmi, kteří byli „osloveni“.

Kdo jsme? Jsme převážně pedagogové, studenti, umělci. Tentokrát jsme si za téma zvolili **české roráty**. Od srpna r. 2016 jsme studovali, diskutovali a přemýšleli, jakou myšlenku chceme předat v adventu téhož roku účastníkům a divákům. Jako ústřední podtéma jsme si zvolili „čekání na někoho, na koho se těšíme“, „radostné čekání“. „Už?“, „Kdy?“, Kdy už?.

Dále jsme přemýšleli, koho přizvat ke spolupráci, jaký hudební doprovod, jaké zpěváky. Vybrali jsme výborné osvědčené zpěváky z komorního chrámového sboru Ekola Sedlec-Prčice pod vedením Jitky Grécové.

Za druhý hlavní výrazový prostředek jsme zvolili pohyb a tanec, protože tanec a hudba vyjadřuje to, co řeč někdy postrádá, je to přímý zásah do nitra, do lidské duše. Kompozici jsme postavili na deseti obrazech, které se začínají rozehrávat vhlady do adventní temné ranní krajiny, kdy se v myšlenkách vracíme ke vzpomínkám a útržkům na adventní melodie a zkušenosti minulých generací. Mezigenerační pojetí dobře vystihuje plynulost času a předávání zkušeností. Věkové rozmezí je od 11 – 75 let. Celé představení je završeno obrazy čekání a vyhlášení radostného příchodu, např. oblíbené chystání, strojení, mašlení, doplněné gradujícími adventními zpěvy.

Pro mnohé z nás je tato tvorba velkým zážitkem právě proto, že si uvědomujeme doslova živou komunikaci s historií, osobnostmi i obyčejnými lidmi našeho národa. Silně prožíváme přenesení zaprášených pokladů z rozpadlé truhly minulosti na jeviště dnešního světa... S radostí vidíme, že si naše pořady nachází stále diváky a příznivce, kteří tuto linii nesou ve svém srdci dál.

Jaroslava Trojanová

CHOREOGRAFICKÝ POSTUP

Pro zvolenou skupinu, její přednosti (více generací) i zdánlivé nedostatky (ne všichni jsou tanečníky), jsme využili choreografický postup tzv. strukturované improvizace. Rozdělení choreografie do jasně daných částí pomáhalo v orientaci, ději a také tento postup nabízel dobré časové rozložení.

Věděli jsme, že začínáme v krajině, tiché, temné... a chceme dojít za světlem, jasně, radostí z přicházejícího. Tak by se nechala nejjednodušší popsat motivace choreografie. Myslím, že jindy než v Adventu by se nám s tímto námětem nemohlo pracovat lépe.

Samotná choreografie byla rozdělena do částí: Zimní krajina, Rozpomínání, Stopy předků, Linie pokračuje, Ranní tišina, V zrcadle, Mašlení, Modlitba, Svíce, Paprsky světla, Přichází... Části na sebe plynule navazovaly, někdy se záměrně propojily autorským textem, jindy hudbou či pouhým zvukem úderů. Důležitou částí byl také zpěv samotných tanečnic. Ten nabízel zajímavou práci s prostorem a zvukem.

U všech částí se nejprve formou diskuze hledal motiv, otázky přinášely nápady, slova, melodie a na ně se ve druhém kroku hledal pohybový slovník. Tento styl práce je veden od myšlenky k pohybu a tím dává prostor při tvorbě všem, tedy i netanečnickům. Úkolem choreografa je pak vše sladit, oprostít od zbytečného a nechat vyniknout čistotě provedení. Vymyslet formu přijatelnou pro účinkující i diváka v různém, taktéž netradičním prostoru. Počítat s možnými změnami a variabilitou, alternacemi. Toto vše je třeba mít na mysli při počtu cca 30 osob na jevišti.

Dalším nosným prvkem při pohybovém ztvárnění byly symboly. I tady stačí určitý minimalismus. Síla symbolu je mocná. Pokud jej provádí i netanečník a vychází z vnitřního pochopení, pak také porozumí divák. Jsou to sdělení, která v sobě podvědomě máme ukryta a někdy stačí malý pohyb, abychom si vzpomněli, uvědomili...

Takto zvolený koncept nechal vyniknout jednoduchost, zároveň nabídl tanečnicím, převážně studentkám či absolventkám ZUŠ i konzervatoře Duncan center, využít nabyté taneční zkušenosti. Propojení menších dětí, aktivních tanečnic a zralých žen učil a inspiroval vzájemně. Bylo vzácné, jak se často role mění. Babička se pokorně nechá v tanci vést vnučkou, vnučka s napětím poslouchá příběh babičky o putování závějeji na Rorátní zpěvy. Taková setkání mají smysl. A je v podstatě jedno, zda se u nich zpívá, tančí, recituje. Spojují.

Vendula Dědová

Hudební materiál k „tanečním rorátům“ přirozeně čerpá z bohaté tradice adventních chorálů, písní, antifon. Hned úvodní opakující se typické zvolání „*Ejhle*“ v pěveckém podání přímo nastupujících tanečnic evokuje ozvěnu po ‘kopcích času’. Ozvěnu vyhlášení, hledání trvalých hodnot předchozích generací střídá rozpomínání se na pevné kořeny předků, zatímco se vynořují tóny adventní melodie „*Nebesa vypravují čest a slávu Boží*“.

Následná pasáž ‘Ozvěny rodu’ je pohybově ztvárněna na podkladu klavírní improvizace v duchu úvodního motivu „*Ejhle*“ připomínající zvonky, aby byla záhy vystřídána realističtější plochou ‘otisků stop’ kráčejících za smyslem nastoupené cesty. Diváka zde inspirují k prožitku hudebně-scénického obrazu přílehlavé rytmy úderů konga.

Další obraz (‘Linie’ – uvědomění si smyslu dosavadního tápání s konkrétním výhledem na nalezení vlastní cesty) doprovází záměrně textově zastřená vokální melodie gregoriánského introitu „*Ad te levavi anima mea*“. Dále pak putující děj na chvíli promění diváka v posluchače krátké meditativní básně o světle svíce z pera Jaroslavy Trojanové.

Neomyslitelný mariánský rys adventní doby promítají následně tanečně improvizací scény ‘Ranních tišin’. Vydáváme se za dosud jen tušeným světlem v dále ruku v ruce s „*Pannou blahoslavenou*“ v melodickém podání violy. Tázáním se po vlastním stínu pokračují ‘Zrcadla’ na půdorysu klavírních tónů rorátního chorálu „*Jak sis uložila, Pannou abys vždycky byla*“.

S vizí vzájemného obdarování přichází část ‘Mašlení’. V mezigeneračním dialogu na jevišti tak dochází k předávání symbolických červených stuh za znění poněkud geneticky odlišné, kla-

vírně variované Komenského ukolébavky „*Spi, mé milé poupě*“.

Scénicky nastíněné myšlenky nyní získávají na výraznějších konturách při vytančené modlitbě „*Rorate, caeli desuper*“ (gregoriánský introit čtvrté adventní neděle). Odtud už jen krůček k odkrytí jediné nosné naděje naší, předchozí i budoucí generace: tak jako čtyři hořící adventní svíce rozjasní prostor i aktuální taneční choreografie při zpívaném českém „*Rosu dejte, nebesa, shůry*...“.

Očekávání světla, které se již bez-

dokončení ze strany 2

cilu, ponechme liturgikům. Koncilová instrukce *Musicam sacram* (1967) velebí sice varhany nadnesenými slovy, ale realita je poněkud jiná. Jestliže se v katolické liturgii začíná dávat přednost jakékoliv zábavné hudbě podle poslední módy, nechápeme, proč a pro koho se v katedrálním kostele pražské arcidiecéze připravuje stavba mamutích varhan, zatímco na opravu stovek chátrajících, často památných nástrojů „na venkově“ peníze nejsou. Potud konstatování, nikoliv kritika člověka, který velkou část své životní energie věnoval záchraně historických varhan.

Zatím co církve zatlačují varhany do pozadí tím, že nadbíhají nevkusu pubertální mládeže, ateistická Francie přišla na nápad, jak zachránit varhany, který připomíná snahu našich varhaníků z doby normalizace. Španělská varhanářská firma s německým jménem Grenzing postavila v roce 2016 v koncertním sále (1461 míst) Radio France nové varhany s 87 rejstříky na 4 manuálech a pedálu se všemi myslitelnými technickými vymoženostmi. Tolik úsilí a peněz bylo vynaloženo na to, aby byl nejen umožněn dokonalý poslech a nahrávání varhan samotných, ale aby byl synchronizován jejich zvuk se zvukem orchestru a sboru, což bývá někdy problém. Ještě před postavením varhan na místě byla uspořádána odborná konference o varhanách pro koncertní sály. Zde zazněly tyto věty: *Musíme varhany vynést „z kaple“, aby vytvořily dynamiku pro nové publikum a našly nové postavení v hudebních dějinách, abychom jim dali nové, jim vlastní poslání, a ne jen roli kostelního nástroje... Varhany jsou neuvěřitelným generátorem zvukových barev... Věřením by neměla považovat varhany za pouhý liturgický nástroj. Úvahy končí pseudofilosofickou větou: že v povaze varhan je přenášet hudební emoce na základě uchování etiky.* (Ars organi, viz výše, s. 233-234). Podle tohoto receptu zachráníme varhany pro budoucnost tím, že je vytáhneme z kostela do koncertního sálu, kde budou mimo jiné nebo především plnit funkci generátoru zvuků (Klangerzeuger) pro zvukové pokusy a tvorbu současných skladatelů.

Účastníci diskuse už se neptali, kdo a jak dlouho vydrží tyto pokusy poslouchat. Poučení lidé vědí, že i na současných mnohem menších varhanách se dá zahrát cokoliv včetně zvukových efektů, ale neví, jak daleko se dá ještě tímto směrem jít. Jisté je, že budoucnost největšího, nejdražšího a na akustiku nejnáročnějšího nástroje je dnes vážně ohrožena. Naplnit kostely věřícími se v dohledné době stěží podaří. Budu šťastný, když mne někdo přesvědčí, že jsem se mylil.

Jiří Sehnal

prostředně chystá sestoupit, zadrží ještě na moment taneční výstup s hudbou moravské koledy „*Jozef, muj kochany*“ (viola s postupně přidaným doprovodem konga a klavíru). A konečný ‘Příchod’ uzavírá ono úvodní mnohačetné, tanečnicemi postupně interpretované „*Ejhle*“. Pohyblivý obraz spočinutí definitivně završí jediné zvolání „*Hospodin přijde*“.

Jitka Grécová

Taneční projekt „V adventu před východem slunce“ („Zatancuj mi roráty“)

Taneční choreografie: Vendula Dědová
Scénář, dramaturgie: Jaroslava Trojanová, Vendula Dědová

Hudební složka: Jitka Grécová (klavír, sbor), Jiří Junek (konga), Jarmila Vlčková (viola), komorní chrámový sbor Ekola Sedlec – Prčice (gregoriánský chorál)

Záštita: ZUŠ Sedlčany

Vystoupení: klášter Zámuky, KDJS Sedlčany, Salesiánské divadlo Praha, nominace na Celostátní přehlídku scénického tance v Jablonci nad Nisou

Rodinné stříbro splácíme zlatem

Interview s ředitelkou ZUŠ varhanická Brno Stanislavou Syrkovou

Základní umělecká škola varhanická Brno, příspěvková organizace je jediná škola tohoto typu a zaměření v republice na úrovni základního stupně vzdělávání. Téměř 40 žáků studujících hru na královský nástroj nenajdete pod jednou školní střechou – ani střední, ani vysokou. Svoji činnost zahájila 1. července 1991 jako *Varhanická škola při Brněnském biskupství* se zřejmou intencí, navázat na *Varhanickou školu* (1881-1919) Leoše Janáčka. Ekonomické důvody biskupství a především stížnost ministerstva školství na nesoulad školy s tehdejšími zákony byly důvody pro to, aby byla činnost školy k 31. lednu 1993 ukončena. Protože zájem o studium hry na královský nástroj byl nebývale velký, usiloval ředitel školy Pavel Hamřík o její zařazení do sítě státních škol. Po mnoha jednáních byl úspěšný a *Základní umělecká škola se zaměřením na církevní hudbu* (1. února 1993 – 31. prosince 2016) mohla pokračovat v původním poslání. U příležitosti nového názvu školy *ZUŠ varhanická Brno* (1. ledna 2017) jsem požádal ředitelku MgA. Stáňu Syrkovou, Ph.D. o rozhovor.

Stáni, ve funkci ředitelky jsi poměrně čerstvě. Jaké jsou Tvoje dojmy?

Dojmy a rozmary? Ve funkci ředitelky jsem prvňáčkou, tak jako moje mladší dcera na základní škole. Stejně jako ona trefím do školy, najdu třídu, kuchyňku, toalety. Rozdíl mezi námi je mj. v tom, že jí škola posunuje dál, zatímco já bych měla posunout dál školu.

Jsem ředitelka začátečnice... Podstoupila jsem z pedagogického procesu, který mě naplňoval, k otázkám, jež mě přesahují. Zbývá jen doufat, že mě nezahltí.

Co je pro Tebe v nové funkci nejtěžší?

Míra zodpovědnosti, kterou jsem si při pedagogické práci nedokázala plně představit. Zároveň se domnívám, že by odpovědnost za školu neměla člověka svazovat, přestože k tomu rozsáhlá legislativa vede. Nad ní by měla stále vítězit chuť dělat obyčejné věci neobyčejně a odvaha uskutečňovat neuskutečnitelné. To považuji za nejdůležitější a zároveň nejtěžší.

Neteší mě fakt, že vzhledem k povolené nízké kapacitě školy nemáme nárok na zástupce ředitele. Proto mé úkoly jsou velice různorodé – zčásti manažerské, pedagogické, ekonomické, personální, organizační, hospodářské, zásobovací, údržbářské, esteticko-aranžérské...

Nechybí Ti pedagogická práce a větší přímý kontakt s dětmi?

V tomto ohledu mám štěstí. Naše škola má díky stanovené kapacitě žáků vypočtenou přímou vyučovací povinnost ředitele na 9 hodin týdně. To je dostatečné množství k tomu, aby se z ředitelky nestala pouze úřednice.

Jak se zrodil nápad přihlásit se do konkurzu?

Dlouholetý úspěšný ředitel školy pan Pavel Hamřík odcházel k 31. 7. 2016 z funkce. A protože bylo dobré, aby se do konkurzu přihlásil také někdo ze školy, vyplynula jsem tak nějak ze situace. Nutno podotknout, že jsem po 18 letech pedagogické práce ve zdejší škole zatoužila po změně. Škola mně přirostla k srdci natolik, že mně nebyla cizí myšlenka dát se do služeb právě jí.

Uvědomila jsem si, že kdo se při mém nástupu na školu narodil, je dospělý. I já jsem se pokusila složit „zkoušku dospělosti“, připravila koncepci školy a přihlásila se na konkurz.

Změnilo se ve Tvém životě s novou funkcí něco zásadního?

Uvědomila jsem si, jak velkým darem je pro mě podpora rodiny a blízkost přátel. Oni jsou mi pomocníky k udržení zdravého rozumu a bedlivě stráží, abych se na mě nevztahoval citát Raymonda Chandlera: „Ředitel je člověk jako každý jiný. Jenže o tom neví.“

Do školy jsi přinesla nejen svěží vánek...

Svěží vánek... Spíš bych řekla: „Každé nové koště chvíli mete.“ Je třeba ovšem neustále hlídat, abych nevymetla i věci hodnotné. V mnoha názorech a představách se s bývalým ředi-

telem shodují, v některých rozcházejí. Snažím se vždy konzultovat změny s celým pedagogickým sborem. Je pro mě nesmírně důležitá týmová práce a v tomto ohledu spatřuji náš mírný deficit a rovněž možný potenciál. Deficit v tom, že učitelé žáků v individuálních hodinách se sami lehkostavají výraznými individuály a je pro ně těžké učit se týmové práci. Domnívám se, že pokud by se tato věc úspěšně podařila, pak by se úspěšný rozvoj školy zrychlil.

Určitě je ale dobré, že jsi „vymetla“ původní název školy.

Nutno říci, že o kratší název usiloval rok přede mnou již předchozí ředitel. Nevím, zda nebyla vhodná konstelace hvězd, ochota zřizovatele název měnit či důvody pro změnu nebyly jasně vyjádřeny. Každopádně při konkurzu na místo ředitele školy jsem uváděla nutnost změny názvu školy jako jeden z prvních úkolů budoucího ředitele. Přítomní členové Rady JMK shledali předkládané důvody opodstatněnými a již na konci září byl písemně přislíben nový název ZUŠ varhanická. Důvody pro změnu byly tyto:

- zajistit identifikaci školy díky pojmenování její jedinečnosti
- zkrátit dlouhý a nejasný název školy
- zamezit spekulacím o zřizovateli školy (církev x kraj), plynoucích z jejího stávajícího názvu
- přijmout název, který se pro identifikaci školy neoficiálně již používal
- podpořit díky názvu školy kontinuitu s Varhanickou školou Leoše Janáčka.

Škola sídlí v budově Janáčkovy Varhanické školy. Je pro Tebe její historie zavazující?

Není snad ani tak zavazující jako obohacující. Janáčkovy Varhanické školy měla zasloužený věhlas a respekt, kterému se jen stěží snažíme přibližovat. Vnímám propojenost obou škol díky současnému názvu a především místu působení jako nesmírně obohacující. Atmosféra budovy by se dala krájet.

Je to také rodinné stříbro, jehož cenu splácíme zlatem. Děje se tak ve smyslu nájmu, který je vzhledem k místu a stavu budovy přiměřený, ale pro provozní náklady malé školy velice zatěžující.

Díky sídlu školy je nasnadě spolupráce s Oddělením hudby Moravského zemského muzea, které sídlí v přízemí budovy a rovněž obhospodařuje Domek

Leoše Janáčka. 30. května 2017, v rámci celorepublikového projektu ZUŠ open, se naskytá první příležitost zastavit se na „Čaj o páté u Janáčků“. Vystoupení žáků školy najdou svá místa na prostorných balkónech, v sále školy, v Domku Leoše Janáčka i na přilehlém dvorku. Odtud odevšad se bude linout hudba. Věřím, že stavba kamenná se tak stane i navenek místem hudebně tepajícím.

Uslyší návštěvníci i nástroje používané Místrem Janáčkem?

Určitě ano. Všechny dveře školy budou otevřeny, i ty do tříd se zmíněnými nástroji. Varhany budou v rámci svých možností rozezvučeny. Je ovšem velká škoda, že nejsou v bezvadné kvalitě a finance na jejich restaurování schází.

Jaký je zájem o studium na Vaší škole?

V předchozích letech byla nabídka volných míst pokryta poptávkou uchazečů bez veřejného vyhlášení přijímacích zkoušek. Ale protože se záhy ukázalo, že píle a mnohdy i talent přijatých žáků nejsou tak oslnivé, a protože poptávka po studiu na naší škole stoupá, rozhodli jsme se vypsat letos v dubnu přijímací zkoušky a dát tak šanci zúčastnit se výběru většímu počtu zájemců.

Který nástroj je nejvíce v kurzu?

Obecně největší zájem je o nejrozšířenější nástroj v českých domácnostech – klavír (resp. piano).

Jaké máte počty žáků v jednotlivých oborech?

Raritou v celorepublikovém měřítku je počet téměř 40 žáků studujících hru na varhany pod jednou školní střešou. Kromě toho vyučujeme hru na klavír (63 žáků), sólový zpěv (52), sborový zpěv (35), housle (4) a kytaru (3).

Je varhanní oddělení výkladní skříň školy? Dá se říct, že díky tomuto oboru se o Vás ví?

Troufám si říci, že díky nadání žáků a pracovnímu nasazení varhanních pedagogů patří naši žáci mezi elitu varhanních „ZUŠáků“. Výsledky soutěží, počet sloužících varhaníků při bohoslužbách, množství účinkujících na koncertech či přijatých na konzervatoře a JAMU jsou toho důkazem.

Ale jedním dechem bych dodala, že nejinak je tomu v oddělení pěveckém, které v posledních letech oplývá úžasnými výsledky, za kterými stojí skvělá práce pěveckých kolegů.

A úspěchy klavíristů v nedaleké minulosti stojí rovněž za povšimnutí... Zkrátka výloha školy není jednotvárná, ale pestro-tónová.

V globálním měřítku je zřejmý trend, že současná generace mládeže by se chtěla možná trochu víc bavit, než plnit svoje

studijní povinnosti. Daří se udržet si kvalitu výuky?

Máš na mysli to, co Mark Twain trefně shrnul do věty: „Povinnost je přesný opak toho, co by člověk nejraději udělal?“

Ideálně by mělo platit, že výuka hudbě bude žákům podávána s takovou přirozeností, že ji nebudou vnímat jako povinnost. Ideální ideál... Domnívám se, že pokud žák má talent, je přidělen ke kvalitnímu pedagogovi a přidá pečlivou domácí přípravu, zvládá plnit školní vzdělávací program s lehkostí a radostí. V opačném případě, kdy žák nastavené požadavky nezvládá, pedagoga práce s ním nenaplnuje a hrozí jeho vyhoření. To by měl ředitel dle mého názoru bedlivě hlídat.

K tomu, aby studium neopustil předčasně, nejlépe poslouží sdílení hudebního vzdělávání s vrstevníky. To lze s úspěchem aplikovat v komorní hře, v souborové hře, ve sborech. V individuální výuce, která na naší škole převažuje, to je problém. Proto se snažíme vědomě zařazovat např. skupinové semináře pro žáky, vikendovou výuku pro varhaníky a organizovat společná vystoupení sboru složeného napříč odděleními.

A kvalita výuky? Slychávám z úst některých kolegů, že není třeba výuku a její hodnocení „hrotit“, jsme přece jenom ZUŠka. S tímto názorem kategoričtě nesouhlasím. Jsme umělecká škola a systém základních uměleckých škol

v České republice je jedinečný. ZUŠky jsou výběrovou školou. Proto je nesmírně důležité držet požadavky na výsledky poměrně vysoko, protože ruku v ruce s nimi přichází kvalita vzdělávání, úspěchy žáků a radost z vykonané práce.

Jak se ZUŠ varhanníká daří obstat v konkurenci ostatních uměleckých škol?

Domnívám se, že díky vynikající práci kolegyně a kolegů jsme i školám s pětinasobným počtem žáků rovnocenným partnerem. Soudím tak z četných soutěží, úspěšných konkurzů o koncerty s orchestry, z počtu varhaníků aktivně sloužících nejen napříč brněnskou diecézí, ale také na různých místech republiky.

Kterých soutěží se žáci ZUŠ varhanníká pravidelně účastní?

V uplynulých dnech se naši klavírní žáci úspěšně umístili v okresním kole soutěže ve hře na klavír vyhlášenou MŠMT a získali postup do krajského kola. Začátkem března se chystají na klavírní soutěž do Bratislavy.

Pěvecké kolegyně každoročně navštěvují Pěveckou soutěž v Olomouci a jednu za dva roky soutěžní přehlídku v Poličce. Kromě toho vyjíždí na soutěže do Prahy, Karlových Varů či na jaře do Ostravy na soutěž Pro Bohemia.

Co se týká varhaníků, s radostí jsme očekávali možnost účastnit se každé dva roky doposud jediné varhanní soutěže pro žáky ZUŠ, a to Organum Regium

v Pardubicích. S velkým potěšením jsme obdrželi zprávu, že v říjnu 2017 chystá brněnská konzervatoř varhanní soutěž pro ZUŠ na kvalitních varhanách v jezuitském kostele v Brně. Už nyní zní naši školou povinná skladba - chorální předehra *Der Tag, der ist so freudenreich* od Johanna Sebastian Bacha

Počet soutěží musí bohužel škola regulovat kvůli omezenému množství financí, které může vynaložit na startovní soutěžících žáků. Jsem ráda, že se podařilo zřídit spolek rodičů a přátel školy Vox humana, z.s., jehož úkolem je mj. pomoci škole při hrazení soutěžních poplatků.

Nejde nezmínit, že řada Tvých žáků při různých soutěžích zabodovala. Prozradíš nám svůj pedagogický recept na úspěch?

Vezmeš pár ingredienci: chuť, byť jen průměrného žáka, soutěžit; spolu s žákem vybereš skladby; od první noty hlídáš kromě správného prstokladu muzikantský obsah frází; zajistíš dostatečné množství přehrávek; týden před soutěží každý den s žákem cvičíš a neustále připomínáš, že účast na soutěži je cennější než stupně vítězů... a pak už ho jen pochválíš za poctivou práci a jede se na soutěžní výlet.

Jakou instruktivní literaturu používáš?

Výhodou je, že žáci přichází již se základy klavírní hry. Ta je třeba umravnit, ucesat a rozběhat – přidat pedály. Takže začínám pedálovou školou Samuela de Lange, projdu s žáky základní cvičení legatové hry, tiché výměny prstů, hru dvojhmatů a pak už rychle na jednoduchou úpravu písní z Kancionálu, byť jen jedna ruka s pedálem, příp. se zpěvem zbývajícího hlasu.

Před dvěma lety jsem díky svému žákovi objevila šestidílnou varhanní školu Shinichi Suzukiho. Stručně a výstižně řešené technické, artikulační a výrazové problémy s kvalitním hudebním obsahem – zkrátka ideální kombinace. Tuto školu používám velice ráda.

Mohla bys uvést repertoár Vašich předních žáků-varhaníků?

Co v současnosti díky nim zní ZUŠ varhanickou?

Johann Sebastian Bach: Concerto a moll, BWV 593; Fantazie a fuga g moll, BWV 542; Preludium a fuga G dur, BWV 541
Nicolaus Bruhns: Preludium e moll – velké

Max Reger: Introdukce a passacaglia d moll

Charles Marie Widor: Symfonie č. 8 – Final

Joseph Callerts: Toccata e moll, op. 29

Alexandre Guilmant: Pochod na Händelovo téma, op. 15; Scherzo ze Sonáty č.5, op. 80

Louis Vierne: Toccata b moll z cyklu Pièces de fantaizie ; Symfonie č. 1 D dur

- Final

Je radostí pobývat ve společnosti tak kvalitní hudby, věř mi.

Mají Vaši žáci možnost získat nějaké zkušenosti i ve hře v souboru?

Již několikrát úspěšně prošli konkurzem a zahráli si s Brněnskou Filharmonií či s Mladými brněnskými symfoniky (Brixio varhanní koncerty F dur a D dur, Varhanní koncert B dur Georga Friedricha Händela; 1. větu Klavírního koncertu č. 2, op. 18 Segeje Rachmaninova; 3. větu Klavírního koncertu a moll, op. 16 Edvarda Griega).

V letošním roce byly úspěšně zpěvačky, a tak máme možnost poslechnout si v jejich podání 8. června 2017 v Besedním domě v Brně árii Olympie Jacques Offenbacha a árii Rosiny Gioacchino Rossiniho.

Podle čeho se měří úspěšnost školy?

Faktorů je víc. Tím nejvýznamnějším jsou pro mě úsměvy dětí a studentů odcházejících z výuky či vystupujících na koncertech školy. Dále samozřejmě dobrá atmosféra ve škole podmíněná přátelstvím a otevřeností mezi zaměstnanci, kladné ohlasy rodičů, zájem veřejnosti o naši práci, výsledky na soutěžích či v neposlední řadě účelné hospodaření s přidělenými finančními prostředky.

Tím se dostáváme k další problematické otázce, a to je financování umělecké školy.

Jsme školou zřizovanou Jihomoravským krajem, který kromě obvyklých nákladů nadstandardně hradí výuku dospělých varhaníků. Na platy zaměstnanců dostáváme od státu. Ostatní výdaje je nutné pokrýt z úplaty za vzdělání (lidově řečeno školného).

Školy s kapacitou okolo 1000 žáků jsou oproti nám ve velké výhodě – výše nájmu je mnohdy velice podobná, zato objem financí vybraných za školné je mnohonásobně vyšší.

Nemalou investicí je nákup hudebních nástrojů. Jaké byste potřebovali?

Již dlouhou dobu sníme o dobrém koncertním klavíru, který by sloužil nejen našim žákům ke kvalitní přípravě na soutěže a vystoupení, ale díky kterému bychom mohli do prostor bývalé Janáčkovy Varhanické školy pozvat renomované klavíristy a více otevřít krásné prostory veřejnosti.

Ale bohužel, ceny i starších a menších koncertních křidel se pohybují v řádu statisíců. Škola z provozních prostředků není schopna na nástroje takové kvality našetřit a možnost využití zdrojů evropských dotací škola promarnila. Zbývá tlouci na dveře případných sponzorů.

Má škola optimální počet dětí?

Bylo by krásné mít povolenou vyšší

kapacitu žáků školy, ale bohužel to není vzhledem k Dlouhodobému vzdělávacímu záměru kraje možné. Škola má kapacitu 196 žáků a tím se řadí mezi jednu z nejmenších v městě Brně.

Kapacitní omezení je možné vykompenzovat zřízením tzv. Doplňkové činnosti školy, kterou se, jak doufáme, podaří co nejdříve zřídit, naplnit a rozprodit.

Mohla bys plánovanou Doplňkovou činnost školy specifikovat konkrétněji?

Smyslem Doplňkové činnosti je doplnit nabídku pro ty zájemce, které škola nemůže pojmout do své povolené kapacity. Naším plánem je dát možnost skupinového hudebního vzdělávání jak dětem 3-5letým, nevarhanním dospělákům, tak také seniorům. Kromě toho bychom rádi nabídli vynikající práci pěveckých kolegyní k pořádání pěveckých kurzů pro laickou veřejnost a improvizčních kurzů pro chrámové varhaníky.

Rád bych ještě zmínil Dómský komorní sbor – působení tělesa takových kvalit pod hlavičkou ZUŠ je asi ojedinělým jevem, že?

Máš pravdu, není obvyklým. Většina velkých ZUŠ má komorní orchestry složené z absolventů. Z varhaníků a klavíristů orchestr nesložíš, takže jsme vděční za reprezentaci školy sborem takových kvalit. Byla bych ráda, kdyby se podařilo žáky a studenty - jak zpěvačky, tak ostatní - spojit ve společném projektu. Zazpívat si s Dómským komorním sborem bych si přála i já.

Máš nějaké vize, kam by se měla škola posunout co do kvality a podoby vzdělávání?

Přála bych škole, aby si udržela kvalitu žáků ve hře na varhany a ve výuce zpěvu a zlepšila kvalitu výsledků ve hře na klavír, na kytaru a na housle díky přijetí talentovaných a pracovitých žáků. Ráda bych ji viděla jako školu otevřenou s možností hudebního rozvoje pro všechny věkové skupiny.

Přála bych uchazečům o studium na naší škole rozšířenou nabídku vzdělávání o hru na flétnu, o obor taneční, příp. dramatický, ve kterých by se s úspěchem daly realizovat např. biblické náměty.

Přála bych rodičům, aby jim naše škola poskytla jistotu, že jejich děti jsou v dobrých rukách a že díky malé kapacitě jim můžeme poskytnout téměř rodinné zázemí.

Přála bych pedagogům pilné a nadané žáky, spolupracující rodiče a především moudrou a prozíravou ředitelku.

Děkuji za rozhovor.

Karol Frydrych

Ještě ke Cantate Domino

Příspěvek Cantate Domino na stránce 11 druhého čísla Psalteria z roku 2017 by mohl (nebo měl?) vyvolat diskusi a hlavně přemýšlení nejen o tomto americkém dokumentu. Kéž by, a lze doufat, že příspěvek Pavla Svobody tu diskusi zahajuje. Příspěvek dle mého názoru zobrazuje a shrnuje názory u nás vyznávané mnoha osobami, o čemž jsem se za svůj poměrně dlouhý život přesvědčil. Jsou to hlavně tyto:

- Když mohlo několik chrámových skladeb minulosti využít několik světských melodií, tak per analogiam mohou všechny dnešní chrámové skladby použít jakoukoliv světskou melodii.
- Co s dětmi, které by mohly zpívat při dětských mších? Gregoriánský chorál, ano či ne?
- Co je tradice? Návrat k minulosti?
- Figurální mše; co s nimi?
- František I. jako surrealistický autor a pojetí paměti.

Pokusím se něčeho z toho se dotknout na základě vlastních zkušeností (a trochu i vlastního rozumu).

SVĚTSKÉ MELODIE

Do dnešní doby se zachoval jen zloemek hudebních památek z dob před stáletími. Ty tehdy vytvořené měly různou úroveň. Ne všechna renesanční hudba je Missa papae Marcelli od Palestriny. V mládí jsem v jedné knížce z 30. let (už nevím, v které) natrefil na texty tříhlásého tuším, že Kyrie: v jednom hlasu se zpívala jakási dojemná píseň a v dalším hlasu vulgární hospodská odrhovačka, to vše dohromady s liturgickým textem v cantu firmu. A kdoví, co vše se zpívalo u nás, než to někdo zapsal. Na druhou stranu, znal jsem pána (teprve nedávno zemřel), který se bavil tím, že skládal „renesanční“ polyfonii, přesně dle pravidel kontrapunktu, vedení hlasů a zhudebnění latinských přízvuků dle tehdejší italské teorie a praxe. Jako je Missa L'homme armé, bylo jedno z jeho děl „Missa Ventus flat (nebo tam bylo perfektní flavit?) deserto“, čili „Vítr vane pouští“ – každý členář Psalteria pochozí, že zhudebnit „Kyrie eleison“ stejně jako „Vítr vane pouští“ je z hlediska rytmu slov zcela přirozené a z hlediska liturgie přijatelné, zvláště když je cantus firmus skryt před znalci Ježkových písní ve čtyřhlasé skladbě.

Jiný příklad, skoro šílený. Když jsem byl za druhé světové války v druhé třídě obecné školy, učili jsme se hymny Velkoněmecké říše. Ano, hymny, ne hymnu, byly totiž dvě, *Deutschland, Deutschland, über alles* na Haydnovu melodii, používaná i dnes, a *Die Fahne hoch*, kterou údajně složil „hrdina“

nacistické organizace SA jménem Horst Wessel, v „civilu“ pasák holek a člen party, která si občas někoho podala, aby poznal, kdo je v Německu pánem. Nápěv této hymny mi už tehdy připomínal kostelní písně zpívané česky v blízkém chrámu sv. Ludmily, kde jsem ministroval, případně i tklivé nápěvy provozované jako „kulturní vločky“ při májových pobožnostech, kde jimi sólisté budili dojem, že jim dobře nefungují pohlavní žlázy. Později jsem si dokonce doplnil i hypotetický text – na místě „Die Fahne hoch, die Reihen dicht geschossen“ (Vlajku vzhůru, řady pevně semknout!) bylo možno si představit „O srdce mé, jak s láskou k tobě vzhlíží“ – tak to vše klapalo! Až po odchodu do penze jsem měl čas pátrat po zdroji melodie, a našel jsem, že je to bavorská „kancionálková“! Možná, že ji jako chlapec zpíval i známý milovník Mozartových mší, papež Benedikt XVI. A představuji si, jak za 200 let napíše někdo jeho životopis a v něm popíše, jak melodie té písně, co zpíval, byla převzata z tehdejší milostné písně od lidového tvůrce, jakéhosi pana Wessela.

Ale ani ta známá německá hymna není z obliga. Kdysi jsem listoval v knize doprovodu všeho možného, co se v předkoncilové době zpívalo (asi v Německu či Rakousku), mimo jiné při takových příležitostech, jako bylo tzv. požehnání Nejsvětější Svátosti. A ejhle, v té knize byl varhanní doprovod hymnu *Pange lingua gloriosi*, když je zpíváno v nápěvu *Deutschland, Deutschland über alles*, nebo (po našem) *Zachovej nám, Hospodine*.

Uvádím to jako příklady, že neplatí ta oblíbená argumentace shrnutá do bodu a. Analogie výroku „kdysi byly přípustné některé duchovní písně, které převzaly nápěv písní světských“ není „dnes je přípustná jakákoliv duchovní píseň, která převzala nápěv písně světské“, nýbrž „dnes jsou přípustné některé duchovní písně, která převzaly nápěv písní světských“. Ano, výše uvedená analogie tedy neprotestuje proti zařazení písní s nápěvy *Kávu si osladím o trochu víc a Money, money, money* mezi ty nepřípustné.

GREGORIÁNSKÝ CHORÁL NA DĚTSKÝCH MŠÍCH

Mé děti, když byly dětmi, gregoriánský chorál při liturgii neslyšely, neměly příležitost. Slyšely však a zpívaly už i jako malé česká ordinária Brízy a Ebena. Jednou jsme šli (v Praze) po ulici, s nejmladším synem ještě v kočárku a dvě dcery (nejstarší z našich čtyř dětí) si začaly nahlas zpívat Brízovo Beránku Boží. I když jakýsi kolemjdoucí poznamenal „To je hezká písnič-

ka“, svědčí to o tom, že dcery byly dost malé na to, aby chápaly, že se dopouštějí provokace, kterou lze ironizujícími slovy Jiřího Šlitra vyjádřit jako „urážet ateistické city přítomných pohanů“. Domnívám se, že kdyby měly tehdy příležitost slyšet (a spolu s ostatními zpívat) gregoriánské ordinarium, znaly a obdivovaly by ho stejně jako to Brízovo, které styl gregoriánského chorálu sice nedokonale ale přesto snaživě sleduje. Nepovažuji své dcery za nějak vybočující v chápání hudby, ani jsem je jakožto milovník chorálu v oné době neovlivňoval, takže předpokládám, že by nebyl problém popsaný poznatek rozšířit na gregoriánský chorál. Konec konců, gregoriánská ordinária se dnes zpívají na vracejících se „tridentských“ mších běžně, chodí tam rodiny se svými dětmi a nezdá se, že by tím děti trpěly.

P. Svoboda klade ve svém Komentáři košatou řečnickou otázku, co to vlastně znamená hudba inspirovaná gregoriánským chorálem. Domnívám se, že všechny čtyři jeho jakoby možné odpovědi ukazují správně na podstatu, a jdou za hranice gregoriánského chorálu k opravdové moderní (vážné) hudbě: být svobodný od opakovaných taktů, od vzájemného vázání jednotlivých hlasů, od dur-mollových tónin a od doprovodu (vždyť on každý tón svobodné kantilény zatěžuje akordem jako těžkým a zbytečným břemenem!). Tím už se dostáváme do oblasti širší, než jsou dětské mše a bude třeba provést hlubokou analýzu ve zvláštní stati.

TERMÍN A POJEM TRADICE

Málokteré slovo bylo v posledních létech tak zprofanováno, jako slovo tradice. Začalo být používáno i mimo křesťanské církve a zdegenerovalo na označení zvyků či zvyklostí (mj. pro polehávání žen o velikocích, adventní trhy, vyhrávání pastorel a jiné zemědělské hudby už před adventem jako letos, bezmyšlenkovitě vyžadování kapra k jídlu na vánoční vigílii...). Když jsem jako malý kluk měl ve škole předmět „náboženství“, na němž v té době byla solidně vedená výuka, naučili jsme se tam, že „tradice je to, co apoštolové učili ale nezapsali“. Zpívání modlitba jistě v Kristově vlasti existovala, apoštolové nad ní jistě bděli, ale co a jak konkrétně bylo pouštěno do vzduchu jako akustický signál, nevíme. Za neporušenost tradice ručí církve. Mnoho pravd vyšlo takto do světa pod působením Ducha Svatého, byť se tu a tam projeví už dříve jako izolovaná sdělení (např. románské vitráže o nanebevzetí Panny Marie v její katedrále v Chartres). Nemá

smyslu takto vyjevované pravdy ignorovat či dokonce odsuzovat jen proto, že ještě nebyly oficiálně prohlášeny církví jako dogmata.

Tradice v tomto smyslu, dnes často upřesněná přívlastkem „křesťanská“, není tedy něco, co je staré a proto to není nové, moderní, dnešní apod. Podstatou této tradice jsou pravdy, které obsahuje, a ty jsou věčné. Kdy byly „objevy pro svět“ je nepodstatný vztah vzhledem k jejich věčné platnosti.

Z toho plyne, že je-li něco „tradiční“, je to věčné, tedy nejen staré ale současně i nové.

I s tím, co není pravda patřící do tradice, ale je to takovým pravdám blíží než jiné pravdy, bychom měli úměrně zacházet – čím je to blíže k tradici, tím větší respekt si to zasluhuje. Když nám rozum radí něco přijmout, protože to bylo spojeno s činnostmi Krista a apoštolů, měli bychom s tím zacházet skoro jako s věčnou pravdou.

Zcela obecné pravidlo pro poznávání doporučuje následující ověřovací techniku: dojdeme-li ke shodnému poznatku při použití dvou odlišných cest (např. dedukce a experiment, dva odlišné způsoby dedukce, dva experimenty v navzájem zcela odlišných podmínkách apod.), je poznatek důvěryhodnější. Víme na příklad, že přírodovědci se odvažovali do míst životu nebezpečných a neznámých, a to jen proto, aby našli jistý druh lišejníku nebo ověřili šokující výsledek odvozený „u stolu“ pro Einsteinovu teorii gravitace.

Takové ověření lze aplikovat i na poznání, že něco považujeme za blízké tradici: ta druhá, zcela jiná cesta spočívá na příklad v pozorování, co o tom říkala církev během své dvoutisícileté historie. A teď už ponechejme čtenáři, ať pokračuje bez našeho vlivu.

FIGURÁLNÍ MŠE

Domnívám se, že autoři Cantate Domino o nich nepsali, protože ony se do liturgie opravdu těžko integrují. Jejich „tradice“ je podstatně zkrácena (začíná v 18. století) a Bůh si žádá jinou oslavu než tu podobnou oslavě králových narozenin nebo vítězné bitvy (na neštěstí se hudební prostředky pro takové oslavy liší jen v použitých textech, v hudbě jsou identické).

MLUVČÍ FRANTIŠEK I. A SLOVO PAMĚŤ

Porovnejme, jakým vývojem prošla poezie od doby sekvencí. Veni, sancte Spiritus zpívá racionální texty, formu má někde až počítačově strohou (Lava quod est sordidum, riga...) a přesto neztrácí úžasnou vřelost, kterou nabízí každému zpívajícímu jako prostředek povznese-ní mysli k 3. božské osobě, a při tom ho nenutí, aby se změnil v někoho jiného. Jde o dokonalou rovnováhu mezi rozumem a citem. Poezie českých klasiků, s kterou jsme se setkali ve školách (tedy ta výhradně romantická), mnoho z nás

odradila tím, že když jsme měli dobře „recitovat básničku“, nešlo to jinak, než se stát někým jiným, ať už někdy šlo o rozněžnělého milovníka nebo matku strachující se o svou dceru, která jde prát k rybníku a neumí plavat, nebo ... Subjektivita se svým citem vytlačila – pro nás zbytečně – část možností pro rozum. Dnešní „moderní“ poezie potlačila většinou rozumovou a objektivní složku úplně a zbyla jen ta subjektivní, citová. Ale jak ji vyjádřit? Básnickými ozdobami, avšak iterovanými: realita se zobrazí např. metaforou na obraz. Už jen tím, že se mluví o obrazech (každý z jiné oblasti), se ztratí souvislosti, ale ony jsou i obrazy obrazů; např. metafora parníku je delfin, metafora vody je víno, avšak nejen se vynořuje delfin z vína; na delfina se aplikuje další metafora, a to Jaderské moře, takže se z vína vynořuje Jadran. A teď se v tom vyznejte.

Papež František se snaží obracet se k subjektivitě každého jednotlivce, a tak musí zapojit do své mluvy básnické ozdoby; sice ne tak markantní jako třeba Vítězslav Nezval, třeba i synekdochy, ale i tak je jeho mluva nejasná jako moderní poezie. Přečtěte si ten odstavec, který autoři Cantate Domino citují na konci svého dokumentu. Pokusme se vyznat se aspoň trochu ve Františkově slovu paměť.

Běžně se chápe paměť jako zaznamenané cosi minulé. Jdeme na to jako na tu tradici. Když křesťan řekne paměť, mohl (a měl) by pod její vliv zahrnout celý proces od velkého třesku do současnosti. Je fakt, že v církevním zpěvu není dlouho po velkém třesku nic, co by stálo paměti za zaznamenání, ale to nevadí. Nevylučme ani to moc staré ani to dnešní, pokud to paměť chce přijmout.

Teď už jen přemýšlejte dál a hlouběji. A nemysleme na to, že, hmmm, myšlení bolí.

Evžen Kindler

JAN KOUBA: SLOVNÍK STAROČESKÝCH HYMNOGRAFŮ (13.-18. STOLETÍ)

Praha, Etnologický ústav AV ČR, 2017, 522 stran, 1. vydání

ISBN: 978-80-88081-13-5

Slovník staročeských hymnografů je příspěvkem k evropským dějinám náboženství, literatury a duchovního zpěvu od gotického středověku do nástupu osvícenství. Eviduje tvůrce duchovních písní a kancionálů, kteří tehdy působili na území Českého státu a od počátků třicetileté války také v zahraničním exilu. Celkem přináší slovník výběr 71 nejdůležitějších jménem známých hymnografů z uvedeného teritoria před rokem 1800, přičemž sleduje tvůrce duchovního zpěvu jazykově českého, latinského i německého. Všechna hesla jsou uvedena stručnými biografiemi tvůrců a uzavřena bibliografiemi: Tyto soupisy literatury jsou výběrové, snaží se však zaznamenat všechny podstatné hymnologické přínosné práce k uváděným osobnostem a připomínat i vývoj poznávání.

Cena: 300 Kč

Objednávky: distribuce@imus.cas.cz; tel: 220 303 928, www.imus.cz

Chronologický přehled hesel:

Gotický středověk (do r. 1400)

Domaslav, Jan z Jenštejna, Záváš

První století reformace (do r. 1500)

Hus, Čapek, Jan z Holešova, Mikuláš z Kozlí, Rokycana, Miřinský

Reformace a humanismus (1500-1620)

čestí bratři: Lukáš, Roh, Augusta, Blahoslav, Strejc

němečtí bratři: Weisse, Horn, Herbert

čestí utrakvisté: Bosák, Táborský, Sylván, Vorličný, Škorně, Polonus, Muzofil, Palma, Paminondas, Řešátko, Šubar

moravští luteráni: Kunvaldský, Zámorský, Závorka

němečtí luteráni: Herman, Mathesius

čestí katolíci: Lomnický, Šturm, Rozenplut, Scipio

němečtí katolíci: Hecyrus, Leisentrit

česko-latinští humanisté: Collinus, Vodňanský, Mitis, Crinitus, Melissaeus, Benedikt, Campanus, Hauschkonius

Pobělohorské baroko, pietismus, osvícenství (1620-1800)

čestí katolíci: Hlohovský, Svošovský, Michna, Bridelius, Kadlinský, Dlouhoveský, Štajer, Holan, Volný, Božan, Koniáš, Paroubek, Fryčaj

němečtí katolíci: Schindler, Braun, Christelius, Dilatus, Špork

český evangelický exil: Třanovský, Komenský, Motěšický, Myller, Klejch, Liberda, Sarganek, Peterman, Elsner

Česko-slovenští hymnografové (16.-18. stol.)

Sylván, Benedikt, Třanovský, Peterman, Leška.

Povídání o varhanách 1

Nedávno mě oslovili věřící z ústecké farnosti, jestli bych nepřispěl svým názorem k problematice Melzerových varhan kostela Panny Marie, přesněji řečeno, mají-li tyto varhany budoucnost, tedy stojí-li za to je zachraňovat a za jakou cenu, jaká je jejich hodnota v dnešní době a jaká jsou řešení. Je to složitá problematika a bylo již k tomuto tématu napsáno mnoho dokumentů, jak jsme se mohli všichni přesvědčit. Tuto kauzu samozřejmě znám, sleduji ji z povzdálí a na tyto varhany jsem v minulosti i několikrát hrál. Tedy rád svým názorem přispěji také proto, že mám k litoměřické diecézi, jakožto chrámový hudebník dlouhodobější a hlubší vztah. Zároveň této příležitosti využívám k celkovému zamyšlení nad otázkami okolo varhan obecně.

Myslím si, že by můj příspěvek mohl mít smysl, pokud by splnil cíl pomoci - pro varhany nadšeným laikům - lépe se zorientovat v celkové problematice varhan, varhanářství a organologie, což jsou natolik sofistikované a speciální obory, že se obávám, že běžný člověk, a to dokonce i hudebně vzdělaný laik nemá příliš šancí se v tomto problému rozumě zorientovat. Pokusím se proto některé myšlenky hodně zevšeobecnit, aby byly co nejvíce srozumitelné pro tzv. selský rozum, což nakonec není vůbec špatná věc.

Snad bych na tomto místě jen v rychlosti zmínil, že jsem se jakožto aktivní varhaník a provozovatel chrámové figurální hudby za posledních třicet let seznámil s většinou významných i méně známých nástrojů různých historických stylů nejen v litoměřické diecézi. Byl jsem tedy přirozeně z praktických důvodů i hlubšího zájmu o tento obor v úzkém kontaktu s fundovanými varhanáři i organology při řešení různých problémů. V současné době publikuji texty o loketských varhanářích s cílem přiblížit tuto významnou a zajímavou varhanářskou etapu pro širší laické publikum a nedávno jsem byl též přizván jakožto konzultant do odborné komise ustanovené pro stavbu nových varhan do katedrály sv. Víta v Praze. S jejich stavitelem, mistrem varhanářem Grenzengem, jsme se v květnu tohoto roku setkali u bohosudovských Schiffnerových varhan, které jsme mu s Pavlem Černým doporučili a předvedli na jeho cestě po Čechách, při které se seznámil s některými specifickými romantickými nástroji. Na některých opravách varhan jsem se podílel též i aktivně a ideově: spolufinancoval jsem renovaci Schiffnerových varhan v Tisě (varhanář Ivan Bok), Guthových varhan

z Kobylé (varhanář Marek Vorlíček), inicioval a financoval jsem též několik dílčích oprav na proslulých Schiffnerových varhanách v Bohosudově (varhanáři Jan Otcovský a Ivan Bok).

Závěrem tohoto úvodu bych chtěl poděkovat všem přátelům z ústecké farnosti, že jim není osud varhan v kostele se šikmou věží lhostejný a že pozdvihli svůj hlas. Myslím si, že právě v dnešní době, kdy je v kurzu model chování, kdy každý lidský jedinec myslí zásadně jen a jen na svůj prospěch a svůj sobecký zájem, je jejich vystoupení ve prospěch obecný (a tím touha mít v kostele důstojné a odpovídající varhany jednoznačně je), velmi příkladné a chvályhodné. Doufejme, že nebude jejich snaha lacině vnímána jakožto nátlaková akce. My věřící slyšíme okolo sebe z úst naší hierarchie již dlouhou dobu nepřetržitou, ve všech variacích ohranou litanii o kladech druhého vatikánského koncilu. Myslím si, že jedna z opravdu dobrých myšlenek tohoto koncilu je dání většího prostoru laikům při různých aktivitách na poli Církve. Navzdory všem pokoncilním proklamacím ale spíše vnímám v poslední době zesílení klerikálních a autoritářských metod, přehlížení laiků a uzavírání se Církve do ghetařské mentality. Myslím si, že toto je něco, co Církev činí v očích inteligentních lidí, věřících či nevěřících velmi odpudivou a jí samotné to velmi škodí. Budu mluvit sám za sebe: rozhodnu-li se být aktivní v prospěch Církve, tak věřím, že je to nejen právo, ale i povinnost nás věřících, kteří tak podle svého svědomí činíme právě proto, že nám naše Církev není lhostejná. Zkusím problematiku shrnout do následujících bodů:

1. Zijeme v moderní době, kdy jsme chtěli nechtě postaveni před skutečnost, že se musíme často při řešení v problematice různých oborů spolehnout na informace odborníků, aniž bychom si mohli nějak ověřit platnost všech indicií. V záležitosti zmiňovaných varhan bylo osloveno určité spektrum „odborníků“. Zaznělo mnoho názorů a postupů, většina z nich vypadá rozumě a fundovaně, ale nezapomeňme, že i tito odborníci jsou jen lidé, kteří mohou mít v pozadí své zájmy, mohou za někoho, nebo za něco lobovat. Proto se obraťme i na další odborníky, je více diecézních organologů, varhanářů, získáme ucelenější pohled a možná zjistíme, že jsou i jiná řešení...a hlavně, že mohou být různé názory na věc.

2. Proč mohou být různé názory na věc? Existují obory, kde je celkem jasný

postup k cíli (např. přezutí pneumatik z letních na zimní). Varhanářství je ale specifický obor, který tvoří složku řemeslnou, tj. konkrétní otázky, jak co opravit, z jakého materiálu, v jakém systému (pneumatika, elektropneumatika, kuželková vzdušnice, atd). Ale jedná se vždy zároveň o vysoce umělecký nástroj, takže jde i o ideu, jaký má mít zvuk. Je potřeba vědět, že hudební vývoj není jen idylka, ale že je to také stále probíhající boj mezi starým a novým, mezi různými estetickými a tento vývoj probíhá logicky paralelně i ve vývoji zvuku varhan. Z toho také vyplývá, že varhany odráží styl doby, ve které byly postaveny, a proto mají zvukovou výpověď, kterou hovoří o své době, ve které vznikly.

3. Varhanář je také jen člověk, přestože přichází do styku s tak vznešenou věcí, jako jsou varhany. I varhanář si chce vydělat, pochopitelně. Je to jako s autodílnou, jistě jste se s tím setkali. Na jedné straně šikovný opravář, který jde po věci, přijde na závadu, opraví a překvapí vás na závěr tím, že není drahý, a jiný případ, že vám vymění co nejvíc všeho, co v útrobach auta je, hlavně aby vydělal. I dnes se občas najdou varhanáři, kteří bez uzardění generálkují plně funkční nástroj, jistě již chápete proč. To není případ ústeckého Melzera, ten má pneumatické útroby opravdu v nepořádku. Konec humorné vsuvky. Není určité takový problém si sehnat reference na varhanáře, kteří podali nabídky, co je za nimi, atd. Věřím, že lze tu práci někomu dobrému a citlivému svěřit.

4. Dovolte delší vsuvku o vývoji zvukové estetiky varhan, která je nutná k celkovému zorientování se v problému. Varhany v minulosti nikdy nevznikaly izolovaně, ale v úzké spolupráci mezi varhanáři a varhaníky, tedy muzikanty, kteří často byli zároveň i skladateli, eventuálně i hudebními vědci (P. Mauricius Vogt z Plaského cisterciáckého kláštera). V souvislosti s celkovou proměnou hudební estetiky po barokní éře přestala následně v druhé půli 19. století vyhovovat barokní zvukovost a nastala postupná romantizace zvuku varhan, která byla již započata spontánně po r. 1835 na některých varhanách Fellerových, Španielových a později i Predigerových, i když tyto nástroje byly po stránce řemeslné ještě oběma nohama v baroku. Po r. 1875 již dochází k tomu, že varhanáři pod tlakem ceciliánské reformy tzv. romanizují barokní nástroje (event. staví nástroje nové již v duchu doby). Toto se stalo pochopitelně v pozdější době terčem kritiky. Já zastávám názor, že je

okolo těchto případů trochu přehnaná hysterie. Jednalo se totiž často o nepříliš velké zásahy, (např. do pedálu přídavný violon, do hauptwerku gamba, do 2. man. vox coelestis) které ve skutečnosti varhany tolik nepoškodily, neboť jejich základ zůstal zachován a tyto případy, jak často dnes při historických restauracích vidíme, jsou celkem dobře vratné do původního stavu. Navíc v té době tyto romantické vestavby do starších varhan prováděli velmi fundovaní varhanáři, (např. Carl Schiffner) vzdělání ještě ve starém poctivém řemesle, a jsou často provedeny s vkusem. Paradoxně se díky těmto romantickým vestavbám prodloužila existence některých starých barokových varhan, pouze okrajově deformovaných, někdy až do dnešní doby (např. u sv. Ignáce v Klatovech, v Plasích, Manětíně, Mostě a na mnoha dalších místech).

Po roce 1885 nastal v oboru čilý stavební ruch ve znamení již v hudbě vůdčího stylu romantismu. Dodnes je slyšet pláč mnoha postbarokářů nad tím, že většina barokních nástrojů zaniklo a nahradily je „fádní a průměrné“ nástroje varhanářů Petrů, Paštiků, Riegerů, Schiffnerů a dalších. Samozřejmě se mezi nimi našla opravdu řada průměrných varhan, což bylo také dáno tím, že začala vzhledem k poptávce i konkurenčnímu boji tovární výroba varhan, ale tento romantický styl přinesl i řadu skvělých a vysoce hodnotných nástrojů, jejichž hodnota je v obecnější rovině rehabilitována teprve v živé současnosti. Zastávat se těchto nástrojů bylo z důvodů, které dále nastíním, ještě donedávna společensky téměř neúnosné (navíc, a to bychom měli mít my, věřící lidé na zřeteli, tento romantizující vývoj probíhal jako součást tehdejší reformy chrámové hudby a její cíl byl v zásadě oprávněný). Romantický styl ale neměl dlouhého trvání, tak říkajíc násilně ho pozastavila první světová válka. Po této válce došlo v hudebním umění k tak rychlému a radikálnímu posunu (avantgardní a obecně modernistické směry), že estetika varhanního zvuku na tyto podněty již nestihla reagovat a ani vlastně nemohla a možná ani pochopitelně nechtěla. Navíc výše zmíněné trendy se vyznačovaly takovou intolerancí a antipatií k romantické epoše, že není divu, že v těchto oscilacích vězíme po uši dodnes. A to vzhledem k faktu, že modernismus, přesto že je již ideově překonán, vládne v hudbě i v celém umění díky protekcionistické institucionální podpoře trvale do současnosti.

Miloš Bok

dokončení příště

Vzpomínka na Petra Ebena 1929 - 2007

SDH plánovala připomenout desetileté výročí úmrtí Petra Ebena, svého čestného předsedy. S koncem roku může říci, že se to povedlo hned několikrát; seminářem Ebenovy vokální duchovní tvorby na kurzích Convivium, varhanními skladbami v několika programech Svatováclavských slavností, při vyhlášení skladatelské soutěže a při koncertu věnovaném Petru Ebenovi. Při přednášce Tomáše Sedláčka na téma Job, zazněly části stejnojmenného díla Petra Ebena. Dnes autorovi věnujeme notovou přílohu – edici málo známé Mše za zemřelé (1966) a písemnou vzpomínku v Psalteriu. Místo údajů ze životopisu autora, které každý zná, se v následujících řádkách o své nepublikované osobní vzpomínky na Petra Ebena podělí Jaroslav Eliáš:

Jako týnský varhaník jsem rád zařazoval při svátečních bohoslužbách Ebenovy varhanní skladby, což vyžadovalo i jejich důkladné nastudování a o to více u mne jako amatéra. Využíval jsem k tomu čas při pohotovostních a nočních službách v nemocnici, protože jsem měl na lékařském pokoji pianino. Když jsem cvičil varhanní part čtvrté části Ebenovy skladby pro varhany a trumpetu *Okna* (Zlaté okno) s motivem Ebenovy vánoční antifony „Veselte se nebesa“, přišla za mnou sestřička s prosbou, zdali bych nemohl hrát něco hezčího, protože jí nechtějí děti usnout. Když jsem o tom řekl P. Ebenovi, který si skladbu přišel o vánocích 1978 do Týnského chrámu, kde býval častým návštěvníkem, poslechnout, velmi se tím pobavil.

K této skladbě mě váže ještě další vzpomínka a to, když mě Petr Eben upozorňoval na jedno místo, kde mám dávat pozor, abychom se s trumpetistou náhodou nesešli. Většinou jsem slýchal upo-

zornění opačná. Za několik dní potom mi manželka vyřizovala, že volal Petr Eben a chtěl mi sdělit své pocity, jaké měl, když seděl v kostele dole v lavici. Během bohoslužby jsme samozřejmě hráli s trumpetistou Kozderkou další běžné skladby trumpetového repertoáru (Albinoni, Telemann apod.). Tu byl Petr Eben v rozpacích, co si budou o nás lidé myslet, až se bude hrát na závěr jeho skladba. Nakonec se podle jeho sdělení uklidnil vědomím, že i Pánu Bohu musíme věřit, když si v některých situacích nevíme rady, jak to s námi myslí a že to myslí určitě dobře. Právě tak musí tedy věřit i nám, že to hrájeme tak, jak to má být. Škoda, že se tenkrát k nám dovolal, jinak mi to chtěl prý poslat v dopise. Dodneška bych se tím chlubil.

Ještě jednou skladbou jsem Petra Ebena pobavil a to byla jeho chorálová předehra *Lob Gott getrost mit Singen* (Jáť jsem v tom rozveselen) napsaná v roce 1971 na objednávku nakladatelství Bärenreiter. Když jsem byl na začátku sedmdesátých let pozván bratrem, abych hrál u nich ve Lhotce při pouti, na závěr jsem zařadil tuto skladbu od samého začátku napsanou v septimách. Během ohlášek pan farář P. Rudolf informoval věřící, že je možnost zakoupení nových varhan, protože tyto současné už dosloužily. Potřeboval k tomu však do konce týdne sehnat 100 tis. Kčs. V tehdejší době to byla částka značná. Když na závěr vycházeli lidé z kostela, zaslechla moje švagrová rozhovor dvou babiček: „Pan farář má pravdu, ty varhany se už nedají poslouchat.“ Do týdne pan farář těch sto tisíc korun sehnal.

Jaroslav Eliáš

OZNÁMENÍ A OMLUVA

Redace se omlouvá autorovi i čtenářům za chybnou e-mailovou adresu v oznámení, které jsme přinesli v minulém čísle Psalteria. Oznámení přetiskujeme tentokrát správně.

Vážení členové SDH, mám možnost zvát lidi k návštěvě Evropského parlamentu v Bruselu, ale i Brug atd., která je zadarmo. Pro členy SDH (popř. i pro 1 jejich rodinného příslušníka) jsem vyhradil 20 míst v autobusu 25.-27.4.2018. Přihlaste se (lenka.jirsapavlatkova@svoboda.com a uveďte výslovně, že jste z SDH). Prvních 20 z vás bude uspokojeno, ostatní se ocitnou na lavičce náhradníků. Těší se

Pavel Svoboda